

SÅ HÄR FUNGERAR FN:S FÖRBUD MOT KÄRNVAPEN

ICAN 2017
NOBEL
PEACE
PRIZE

Översatt och publicerad i april 2021 av Svenska Läkare
mot Kärnvapen och Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF, slmk.org/ikff.se. Uppdaterad
september 2022 av ICAN partners i Sverige.
Kontakt: info@slmk.org

Original: International Campaign to Abolish Nuclear
Weapons (ICAN), januari 2021.

Illegala vapen

Kärnvapen har alltid varit omoraliska. I och med att FN:s konvention om ett förbud mot kärnvapen (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW), trädde i kraft den 22 januari 2021 är de nu också i alla avseenden olagliga enligt internationell rätt. Konventionen, som antogs i FN 2017 med ett stort stöd från det internationella samfundet, är det första globala avtal som kategoriskt förbjuder kärnvapen, det mest destruktiva och inhumana vapen som någonsin skapats. Det är också det första avtal som skapar ett ramverk för att uppnå en fullständig och verifierbar nedrustning av kärnvapen, och som inklu-

derar stöd till kärnvapen-överlevare.

En ny global norm

Konventionen om ett förbud mot kärnvapen stärker det globala stigma mot att använda och inneha kärnvapen och förkastar föreställningen om att det är acceptabelt för vissa stater att inneha dessa vapen.

Historien visar att förbud mot vapen leder till nedrustning. Det kan vi se av konventionerna som förbjuder kemiska och biologiska vapen, antipersonella minor och klustervapen. Vapen som har förbjudits genom avtal ses i högre grad som olagliga även bland stater som inte är

med i avtalen. De tappar sin politiska status och resurser för att tillverka och underhålla dem. Vapentillverkare får därmed svårare att producera vapnen och tillverkning skadar företagets anseende.

Många banker och andra finansiella institut världen över har redan slutat investera i företag som producerar kärnvapen för att leva upp till den nya internationella lagstiftningen och för att ta avstånd från alla massförstörelsevapen.

Stater utanför konventionen

En majoritet av världens stater och civilsamhället var övertygade om att ett avtal

som förbjuder kärnvapen påverkar även de länder som inte genast anslöt sig till det och beslutade sig därför för att arbeta för ett sådant förbud.

Erfarenheterna från avtal som förbjuder andra inhumana vapen visar att de på längre sikt har skapat normer som påverkar politik och praxis även i de länder som står utanför avtalen.

Konventionen om ett förbud mot kärnvapen är idag vårt största hopp om att de steg mot kärnvapennedrustning, som sedan många år varit nödvändiga, faktiskt kommer att tas.

Ett avtal föds

7 juli 2017

Konventionen antas i FN

Efter fyra veckors intensiva förhandlingar vid FN:s högkvarter i New York röstar 122 länder för att anta konventionen om ett förbud mot kärnvapen, däribland Sverige. Det var en historisk dag för mänskligheten.

24 oktober 2020

50:e landet ratificerar konventionen

Honduras blir det 50:e landet som ratificerar konventionen och därmed formellt godkänner att vara lagligt bunden av den. I och med det uppnås tröskeln för att avtalet ska träda i kraft och en nedräkning på 90 dagar börjar.

22 januari 2021

Konventionen träder i kraft

Konventionen blir bindande internationell lag. För första gången omfattas kärnvapen av ett globalt förbudsavtal. Länder som har anslutit sig till konventionen måste fullgöra sina skyldigheter.

21-23 juni 2022

Första statspartsmötet

Avtalets länder träffas i Wien, Österrike för det första statspartsmötet. Länderna antar en politisk deklaration samt en kraftfull handlingsplan med konkreta steg och verktyg för att nå nedrustning.

Tusentals människor marscherar genom Oslo, Norge, för att fira att ICAN tilldelades Nobels fredspris i december 2017.

Förbjudna aktiviteter

Artikel 1 i konventionen gör ett brett spektrum av kärnvapenrelaterade aktiviteter olagliga. Länder som är anslutna till konventionen är förbjudna att utveckla, testa, producera, skaffa, lagra, överföra, använda eller hota om att använda kärnvapen, samt förbjudna att inneha något annat lands kärnvapen på deras territorium. De får inte heller hjälpa eller uppmuntra något annat land att delta i någon av de förbjudna aktiviteterna. Denna artikel bygger på delar av konventioner som förbjuder andra inhumana vapen och följer en redan existerande norm mot massförstörelsevapen.

En rättslig lucka är fylld
Konventionen fyller en lucka inom internationell rätt. Innan det trädde i kraft var kärnvapen det enda massförstörelsevapen som inte omfattades av ett globalt förbudsavtal, trots de katastrofala och varaktiga skador som de orsakar.

Icke-spridningsavtalet, NPT, från 1968 förbjuder länder som inte redan har kärnvapen att tillverka dem, men inom NPT finns inget allmänt förbud mot användning eller innehav av kärnvapen. De avtal om kärnvapenfria zoner som antagits sedan 1967 förbjuder bara kärnvapen inom vissa geografiska regioner och med vissa förbehåll.

Humanitär rätt

Konventionen om ett förbud mot kärnvapen bygger på reglerna och principerna i internationell humanitär rätt. De fastställer att parterna i en väpnad konflikt inte har en obegränsad rätt att välja

krigsmetoder, att vapen måste kunna skilja mellan civila och militära mål, liksom att vapen som orsakar onödig skada eller lidande är förbjudna.

Länder inom avtalet får aldrig under några omständigheter:

Utveckla kärnvapen

De får inte utveckla kärnvapen, bedriva forskning med avsikt att förbereda produktion av kärnvapen eller vidta några andra steg mot att tillverka kärnvapen.

Testa kärnvapen

De får inte testa kärnvapen, inte heller under jord, under vattenytan eller i atmosfären.

Tillverka kärnvapen

De får inte tillverka kärnvapen, komponenter eller vapenbärare som är avsedda för kärnvapen.

Skaffa kärnvapen

De får inte skaffa kärnvapen på något annat sätt, till exempel genom att ta emot dem från ett annat land.

Lagra kärnvapen

De får inte lagra eller inneha kärnvapen.

Utplacera och överföra kärnvapen

De får inte stationera eller utplacera kärnvapen på andra länders territorium.

Använda eller hota om att använda kärnvapen

De får inte använda eller hota om att använda kärnvapen, vare sig i tider av krig eller fred.

Vara värdland för kärnvapen

De får inte ha något annat lands kärnvapen utplacerade på sitt territorium.

Hjälpa till med eller uppmuntra förbjudna aktiviteter

De får inte på något sätt hjälpa, uppmuntra eller förmå andra länder att delta i någon av de förbjudna aktiviteterna.

Att avskaffa kärnvapen

Artikel 4 i konventionen om ett förbud mot kärnvapen ger ett rättsligt ramverk för att nå en fullständig och verifierbar nedrustning av kärnvapen och de anläggningar där de tillverkas. Inget annat multilateralt nedrustningsavtal ger ett sådant ramverk.

Länder med kärnvapen måste avveckla dem enligt en angiven tidsram på 10 år. Länderna kan välja att nedrusta sina vapen innan de går med i konventionen och få detta verifierat av ett internationellt oberoende organ. Alternativt kan de välja att gå med i konventionen och sedan nedrusta sina kärnvapen enligt en tidsbunden plan.

Det finns också en mekanism för att avsluta program där ett land har

något annat lands kärnvapen utplacerade på sitt territorium.

Rapportering

Länderna måste regelbundet rapportera om vilka steg de har tagit för att genomföra sina skyldigheter, fram till dess att de är uppfyllda.

Säkerhetsgarantier

När ett land har nedrustat sina kärnvapen måste det godta säkerhetsgarantier från Internationella atomenergiorganet (IAEA) för att göra det möjligt för IAEA att verifiera att landets kärntechniska anläggningar och material aldrig mer används för kärnvapenrelaterade ändamål.

Länder som har kärnvapen måste:

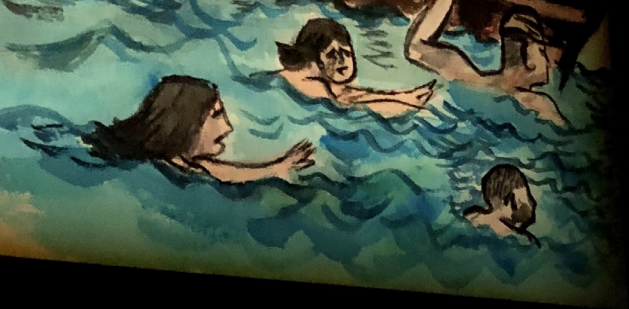
Omedelbart ta alla kärnvapen ur operativ status och så fort som möjligt avveckla dem, i enlighet med en rättsligt bindande, tidsbunden plan på 10 år för att säkerställa en fullständig avveckling av kärnvapenprogrammet. Landet ska rapportera om framsteg tills det att arbetet är klart och därefter godta stränga kontroller från IAEA.

Länder som haft kärnvapen måste:

Samarbeta med det internationella organ som kommer att utses för att säkerställa en fullständig avveckling av kärnvapenprogrammet. Landet ska rapportera om framsteg till dess att arbetet är klart och därefter godta stränga kontroller från IAEA.

Länder som har kärnvapen på sin mark:

Säkerställa att de utplacerade kärnvapnen avlägsnas så fort som möjligt, och rapportera om framsteg tills det att arbetet är klart.

Fotografier och illustrationer av offer efter USA:s kärnvapenattack på Hiroshima 1945 som visas på Hiroshima Peace Memorial Museum.

Stöd till överlevare

Konventionen om ett förbud mot kärnvapen är det första internationella avtalet som kräver att länder ger stöd till offer för användning och testning av kärnvapen. Konventionens medlemsstater måste också vidta åtgärder för att sanera områden som förorenats av kärnvapen-användning.

Dessa skyldigheter liknar de som finns i andra nedrustningsavtal och syftar till att lindra den skada som vapnen orsakar på människor och miljö.

Hjälp till överlevare av kärnvapen-användning kan ges på många sätt, däribland medicinsk vård, rehabilitering och psykologiskt stöd samt hjälp till social och ekonomisk

integrering. Dessa skyldigheter gäller inte bara länder som drabbats av kärnvapen, utan alla länder som är i stånd att erbjuda hjälp måste på begäran göra det.

Årionden av skada

Kärnvapen har använts två gånger i krig, mot de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki 1945. Nära 250 000 civila dog omedelbart eller under stort lidande veckorna och månaderna efter attackerna. Många tusentals fler har dött av strålningsrelaterade sjukdomar under de mer än 75 år som gått sedan dess. De överlevande, på japanska kallade "hibakusha", har i många fall behövt livslång behandling för svåra bränn-

skador, cancer och kroniska sjukdomar.

Sedan 1945 har fler än 2 000 kärnvapen sprängts genom i syfte att testa och utveckla kärnvapen, dessa har skett under jord, under vattenytan och i atmosfären, samtliga med förödande och långvariga effekter på människors hälsa och på miljön. Många av de som arbetade på testplatser i olika delar av världen, samt de samhällen som lever i närheten av eller i vindriktning från platserna, utsattes för höga doser av strålning, vilket lett till cancer och andra sjukdomar. Tester i atmosfären har orsakat störst skada.

Kärnvapentestning och relaterade aktiviteter har haft

en oproportionerligt stor inverkan på ursprungsbefolkningar då dessa områden ofta valdes ut som testplatser för dessa dödliga experiment, långt bort från de makthavare som fattade beslut om testerna.

Kvinnor och barn har också drabbats särskilt hårt av kärnvapenexplosioner, eftersom de drabbas svårare av de skadliga effekterna av joniserande strålning. Flera länder som tidigare varit platser för kärnvapentestning har redan anslutit sig till konventionen om ett förbud mot kärnvapen och har understrukit vikten av att tillgodose överlevarnas behov.

Alla länder ska med

Alla länder kan välja att när som helst ansluta sig till konventionen om ett förbud mot kärnvapen. Genom att underteckna konventionen visar ett land sin intention att bli en del av den. Genom att sedan ratificera konventionen samtycker landet formellt till att bli lagligt bundet av den.

En växande skara medlemmar

Stödet för konventionen kommer att fortsätta öka i takt med att dess normer blir allt mer förankrade och pressen att rätta sig efter dem blir större.

En del regeringar är tveksamma till att gå med på grund av rädsla för hur deras

samarbeten med kärnvapenstater påverkas. En del stater håller fast vid en falsk tro på att kärnvapen skapar säkerhet genom att underkasta sig kärnvapenparaply. Vissa av dessa länder kommer så småningom att känna sig tvungna att ompröva sin position när konventionens medlemsskara växer och parlamentariker och medborgare kräver en anslutning. Till exempel motsatte sig Frankrike och Kina icke-spridningsavtalet när det förhandlades fram 1968, men båda gick till slut med 1992.

Världen förändras snabbt och dagens ledare kommer inte att sitta kvar vid makten för alltid.

Främja efterlevnad

Länder som har gått med i konventionen är enligt artikel 12 skyldiga att uppmuntra andra länder att ansluta sig till det, med målet att främja "universell efterlevnad". De kan göra detta på många sätt

- till exempel genom att göra uttalanden till stöd för konventionen i FN, genom att lyfta det i deras bilaterala relationer med andra länder eller genom att stå värd för regionala workshops.

Varför gå med i konventionen?

- Kärnvapen orsakar enorm förstörelse och lidande och är ett hot mot mänsklighetens överlevnad. Ingenting kan motivera att de används. Att gå med i konventionen om ett förbud mot kärnvapen är ett steg som varje land kan, och måste, ta för att kärnvapen ska avskaffas globalt.
- Alla länders säkerhet hotas av att det fortfarande finns tusentals kärnvapen runt om i världen. Ett kort ögonblick av panik eller slarv, ett skadat ego eller missförstånd, ett datorfel eller en cyberattack kan alldeles för lätt leda till en global katastrof.
- Kärnvapen har inget legitimt militärt eller strategiskt syfte. Konventionen om ett förbud mot kärnvapen är vår bästa chans för att skapa en värld fri från detta hot.
- Majoriteten av världens länder har redan gått med i avtal som förbjuder andra oacceptabla vapen, såsom kemiska och biologiska vapen, antipersonella minor och klustervapen. Att gå med i det avtal som förbjuder kärnvapen, det mest destruktiva av alla vapen, är ett logiskt och nödvändigt nästa steg.
- Länder som har anslutit sig till konventionen är i en starkare position att kräva att andra länder uppfyller sina skyldigheter för icke-spridning och nedrustning. Att ansluta sig till konventionen skickar en tydlig signal om att det är oacceptabelt att skaffa eller behålla kärnvapen. Det hjälper till att stigmatisera vapnen och sätta press på att länder med kärnvapen skyndsamt nedrustar dem.
- Konventionen tillhandahåller en rättslig grund för att på ett verifierbart sätt nedrusta kärnvapen och hjälpa överlevare som drabbats av användning och testning.
- Ingenting i konventionen kräver att något land drar sig ur en befintlig militärallians. Men alla länder som har anslutit sig till det måste se till att de inte på något sätt hjälper eller uppmuntrar sina allierade att delta i aktiviteter som är förbjudna.
- En överväldigande majoritet av världens länder har visat sitt stöd för detta förbud, som utgör grunden för en säkrare värld för alla. Genom att gå med i konventionen om ett förbud mot kärnvapen kommer ditt land att stå på rätt sida om historien, rätt sida om lagen och rätt sida om mänskligheten.

Var står Sverige?

2019 beslutade den dåvarande regeringen att inte gå med i konventionen, men öppnade upp för att ompröva beslutet efter översynskonferensen av icke-spridningsavtalet (NPT). Det är dock idag otydligt om detta kvarstår och vad som kommer att hända med kärnvapenfrågan framöver.

Socialdemokraternas ovilja att skriva under konventionen förklarades med att konventionstexten är otillräcklig och behöver ändras. Andra partier har uttryckt att en svensk anslutning till konventionen skulle påverka våra militära samarbeten.

Det finns i dagsläget (september 2022) inte någon majoritet i riksdagen om ett svenskt tillträde till konventionen.

FN:s konvention om ett förbud mot kärnvapen har tvingat fram obekväma sanningar om den svenska synen på kärnvapen, där militära samarbeten med kärnvapenstater och det kommande inträdet i Nato leder till en tystad svensk röst. Att Sverige ger vika för påtryckningar från kärnvapenstater innebär att vi inte agerar säkerhetspolitiskt självständigt och svensk nedrustningspolitik har urholkats.

Nato påverkar politiken

Risken att kärnvapen används är större än på decennier. Samtidigt har Sverige ansökt om medlemskap i Nato, en militärallians som baserar sin säkerhet på kärnvapen.

I samband med Nato-ansökan sa regeringen att Sverige ska fortsätta arbeta för kärnvapennedrustning även som Natomedlem. Trots det bekräftade den dåvarande socialdemokratiska regeringen i juli 2022 att Sverige accepterar kärnvapnens centrala roll i Nato och att Sverige avser att delta fullt ut i Natos gemensamma försvarsplanering och är redo att bidra med styrkor

för alla alliansens uppdrag, vilket inkluderar kärnvapen.

I augusti 2022 trädde Sverige också ur det humanitära initiativet, vars syfte är att belysa kärnvapnens humanitära konsekvenser. Skälet till detta är att initiativets skrivelser om att kärnvapen "inte under några omständigheter får användas" inte är förenligt med Natos policy.

Steg för steg ser vi hur Sveriges säkerhetspolitik alltmer bygger på kärnvapen och inte på dess avskaffande. Den svenska visionen om en kärnvapenfri värld blir allt mer urvattnad.

Vad kan du göra?

Lär dig mer

Det viktigaste du kan göra är att lära dig mer om kärnvapen och kärnvapenkonventionen. Kärnvapen behöver ses och diskuteras utifrån ett perspektiv som fokuserar på de katastrofala humanitära konsekvenserna av deras användning och deras oförenlighet med internationell lag.

läromkärnvapen.se

Vittnesmål

En kärnvapenattack är nästan för hemsk att föreställa sig. Men ta en stund och läs vittnesmålen från de människor som överlevde bombningarna av Hiroshima och Nagasaki och provsprängningarna. Dela deras historier för att öka medvetenheten om den katastrof som kärnvapen för med sig.

icanw.org/storytelling

Politisk påverkan

Uppmana politiker, både lokalt och nationellt, att visa sitt stöd till konventionen om förbud mot kärnvapen genom att skriva under ICAN:s parlamentariska upprop. Uppmuntra dem att ställa frågor i riksdagen och att lägga fram förslag för att få regeringen att ansluta sig till kärnvapenförbudet.

pledge.icanw.org

Sprid ordet

Militäralliansen Nato kallar sig idag också för kärnvapenallians och alla dess medlemmar stödjer kärnvapenavskräckning. Så har det inte alltid sett ut och så måste det inte heller förbli. Höj din röst för att Sverige ska verka för nedrustning inom Nato. Följ oss på sociala medier och hjälp oss sprida ordet.

facebook.com/icanw.org

“Kärnvapen har alltid varit omoraliska.
Nu är de även olagliga.”

– Setsuko Thurlow, atombombsöverlevare

ICANW.ORG